

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla uphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

Biogr.

960.400

(Reuter)

Piogr.

960 sw

Barker

FRITZ REUTER,
HANS LIF OCH DIKTNING.

AKADEMISK AFHANDLING,
SOM MED TILLSTÅND AF
VIDTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPSALA
HUMANISTISKA SEKTION
FÖR DEN FILOSOFISKA GRADENS VINNANDE
TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AF

HJALMAR BARKÉN

Fil. Kand. af Westmanlands och Dala Landskap

Å MINDRE GUSTAVIANSKA LÄROSALEN

ONSDAGEN DEN 30 MAJ 1877

P. V. T. E. M.

UPSALA, 1877.
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET.
ED. BERLING.

TILL

MIN FADER.

I Stavenhagen, en liten stad i Mecklenburg-Schwerin, finnes på rådhuset anbragt en marmortafla med följande inskrift:

*Der Dichter **Fritz Reuter** wurde am
7 November 1810
in diesem Hause geboren.*

*Nach Beschluss von Rath und Bürgerschaft
am Geburtszimmer angebracht.
1873.*

Hvad de gamle Grekerna räknade för den högsta medborgerliga ära, någon man mäktade förvärfva, denna ära kom Fritz Reuter ännu under hans lefnad till del. Men om han ock i sin ålders höst rikligen fått sig tillmätt ära, ryktbarhet och alla lyckans häfvor, hade de strider, som föregått den slutliga segern, varit så mycket hårdare. Det var först efter oafätlig kamp med motgången, först sedan han i rikt mått fått röna livets bitterhet och redan lemnat ungdomen med dess illusioner bakom sig, som Fritz Reuter lyckades komma till insigt om sin egentliga kallelse. Och för efterverlden var detta helt visst en lycka. Säkert hade Fritz Reuter aldrig blifvit den han nu blef, om ej olyckan

tagit honom i sin hårda skola, utvecklat hans förstånd och vidgat hans erfarenhet.

Då vi nu gå att framställa hufvuddragen af Fritz Reuters lif, för att derefter ingå på ett närmare skärskådande af hans diktning, må vi på förhand anmärka, att vi ingalunda hafva för afsigt att här angifva hans betydelse i det menckliga kulturarbetet. För en rätt uppfattning här af står han ännu vår tid alltför nära. Efterverlden må det vara förbehållet att i rikare och klarare ljus se och uppfatta denna hans betydelse och härvid anvisa honom hans rätta plats.

I.

Fritz Reuters fader var borgmästaren i Stavenhagen, Johann Georg Reuter. Han var en alvarlig, kraftfull och intelligent man, som med aldrig svikande ifver och pligtrogenhet skötte sina mångfaldiga och olikartade sysslor. Outtröttlig i omsorgen för sin stads och dess invånares bästa, visste han att med sina makt-påliggande embetsgöromål förena en mångsidig och gagnande privat verksamhet¹⁾ och kunde härigenom bereda arbete och utkomst åt en mängd menniskor, likasom han sjelf genom omtanka och sparsamhet lyckades förvärfva ett visst välstånd och sattes i tillfälle att omsorgsfullt sörja för sina barns uppfostran. Till dessa räknades utom sonen Fritz och tvänne döttrar äfven två föräldralösa brorsöner.

¹⁾ Så t. ex. idkade han ett icke obetydligt landtbruk, hvarjemte han anlade det första bäjerska ölbryggeri i Mecklenburg.

Af sin moder, Johanna Oelpke, erhöll Fritz sin första undervisning, likasom han ock af henne torde hafva ärft de anlag, som sedermera gjorde honom till skald. Hon var en behaglig, mild och fint bildad qvinna, som oaktadt sin ständiga sjuklighet flitigt och omtänksamt vårdade sig om sitt hus, häruti understödd af sin ogifta syster Christiane. I "Meine Vaterstadt Stavenshagen" och "Ut de Franzosentid" tecknar Fritz Reuter sjelf sina barndomsintryck och gör oss förtroliga med de många originela personer, som utgjorde hans omgifning. Om vi än få antaga, att skaldens fantasi i dessa skildringar fått sitt tillbörliga spelrum, så torde dock i hufvudsaken de flesta af de här tecknade figurerna varit tagna ur verkligheten, af diktarens humor icke omdanade, utan endast ställda i sin rätta belysning. Med sonlig pietet ger han oss bilden af sina föräldrar, af sin stränge, pligtrogne fader och sin milda, sjuka moder, som "under sina goda dagar satt på en stol och sydde, så flitigt, så flitigt, som hade hennes stackars svaga händer varit friska, och under de onda dagarna låg till sängs och läste i böcker" ¹⁾. Med lekande humor tecknar han ock sin öfriga omgifning, tanten "Schänning", den gamle genomärlige och originele amtman Weber, mamsell Westphalen och "herr Droi", Fritz Sahlmann och stadstjenar Luth, men främst dock bland dem alla "onkel Herse". En gammal man med ett barns hjerta, med den lifligaste fantasi och en aldrig trytande godmodighet, måste denne "all verldens onkel" nödvändigt på barnasinnet utöfva det allra största inflytande. Han

¹⁾ Olle Kamellen I, Pag. 159.

var särskildt barnens vän, deltagaren i deras lekar, deras fröjder och sorger, och han förde dem ut på ströftåg i skog och mark och lärde dem lyssna till och förstå det naturens språk, som talas i skogens sus och i foglarnes sång, han var, säger Fritz Reuter ¹⁾, "Unser woluminöses Conwersationslexicon, welches wir beliebig aufschlugen, und worin wir blättern, wenn es uns einfiel".

Af "onkel Herse" erhöll Fritz sin första undervisning i teckning och målning, en konst, som han sedan under hela sin ungdomstid flitigt idkade och som han äfven en tid ansåg för sitt lifs kallelse. Men fadrens oböjliga vilja hade för honom utstakat en annan bana; måhända ansåg han ej heller sonens anlag tillräckliga för att berättiga till ett uteslutande hängifvande åt konstnärskallet.

Någon egentlig regelmässig undervisning erhöll ej Fritz förr än vid fjorton års ålder, då han sändes till gymnasiet i Friedland; hans undervisning dessförinnan bestreds till det mesta af privatlärare, sådana som tillfället kunde erbjuda, såsom en skraddargesäll, en student, den ofvannämnde "herr Droi" och rådman Herse, denne senare icke blott i teckning utan äfven i skön- och rättskrifning samt i räkning. Men Fritz synes hvarken nu eller under sin gymnasietid hafva utmärkt sig för någon synnerligt rik begåfning, ännu mindre lust för studier. Endast för teckning visade han mera framstående anlag och verkligt intresse, men eljes var det honom långt kärare att ströfva omkring med sina lek-

¹⁾ Schurr-Murr, Pag. 303.

kamrater eller lyssna till onkel Herses fantastiska berättelser och under hans ledning öfva sig i gymnastiska lekar.

Att umgänget med alla dessa verkligt originela personer, som under barndomstiden utgjorde hans omgifning, skulle på den blifvande skalden och humoristen utöfva det allra största inflytande, kunna vi lätt inse.

Vida mindre intresse än barndomstiden erbjuder oss hans gymnasietid. Vi hafva redan nämnt, att han lika litet här som i hemmet ådagalade synnerligt framstående anlag för studier och ännu mindre flit. Men af lärare som af kamrater och alla, med hvilka han kom i beröring, var han synnerligt afhållen för sitt öppna, anspråkslösa och vänliga väsen, sina glada infall och sitt godmodiga lynne, och om än hans skolbetyg icke just vitna om synnerliga vetenskapliga framsteg, så få vi icke deraf draga den slutsatsen, att hans fattningsgåfva var trög eller hans kunskaper alltför ringa. Fritz Reuter lärde under hela sitt lif mera af umgänget med människor och genom iakttagande af honom omgifvande föremål och tilldragelser än mången annan med träget arbete kan inhämta ur böcker. Han kunde blott icke rätt finna sig vid den strängt regelmässiga undervisningen i en skola, hvarjemte väl äfven hans förut omtalade önskan att egna sig åt målarekonsten icke bidrog att göra studierna för honom mera tilldragande.

I enlighet med sin faders önskan, som bestämt honom för den juridiska banan, genomgick han emellertid sin gymnasiekurs, sedan han 1828 utbytt skolan i Friedland mot det nybildade gymnasiet i Parchim, och kunde 1831 begifva sig till universitetet i Rostock.

Vid tjuguett års ålder skulle han nu börja sina juridiska studier, men af hans egna meddelanden i bref till sin fader ¹⁾ finna vi att han bedrifvit dessa högst motvilligt och endast för att gå dennes uttryckliga önskan till mötes. Deremot synes han med mera intresse hafva sysselsatt sig med matematiska och historiska studier, men förnämligast med teckning. Mest anslog honom dock det friska, rörliga studentlivet, såsom naturligt var för en yngling med Fritz Reuters öppna, ungdomsfriska sinne och varma, kamratliga hjerta. Men om alltså redan här studierna måste mycket stå tillbaka för kamratlivets lockelser, nöjen och upptåg, så blef detta än mera fallet i Jena, den beprisade, glada ungdomsstaden vid Saales strand, dit Fritz Reuter, dragen af en oemotståndlig längtan, inom kort begaf sig. Redan i Maj 1832 gjorde han sitt inträde i Jena, föga anande hvilket ödesdigert inflytande vistelsen derstädes skulle utöfva på hela hans framtid.

Det var nu i hela Europa en tid af jäsning och oro. Julirevolutionens verkningar sträckte sig vida omkring, och äfven i Tyskland började ropen på frihet och nationel enhet att ljuda allt starkare och starkare, visserligen mest hos yngre, mera frisinnade skriftstäl-lare och den af dem elektricerade, för alla ideal svärmande ungdomen. De revolutionära sträfvandena yttrade sig väl mera i ord och fraser än i handling, men det var dock tillräckligt att försätta i skräck en skuggrädd regering, hvilken med sina okloka åtgöranden långt

¹⁾ Jfr. OTTO GLAGAU, *Fritz Reuter und seine Dichtungen*. Berlin, 1875, pag. 34.

ifrån att hämma de revolutionära rörelserna snarare gaf ökad fart åt lågan. Att studenterna i första rummet skulle uppeldas af alla dessa stora ord om ett enigt Tyskland, af dessa ifriga uppfordringar till handling och vädjanden till fosterlandskärleken, var helt naturligt, och i deras "Burschenschaften" sparades visserligen icke på stolta och samhällsreformer åsyftande yttranden. Men det är långt ifrån ord till handling, och säkert var denna ungdomliga enthusiasm, som väl för öfrigt hade en god afsigt till grund och ett ädelt mål sig föresatt, på det hela af en ganska oskadlig art. I Jena var jäsningen icke minst. De ungdomliga reformatörerna och samhällsomstörtarne voro delade i tvänne, sins emellan starkt fiendtliga läger, Arminerna, de mera hofsamme, hvilka med sina politiska sträfvanden äfven förenade ett visst vetenskapligt ändamål, och Germanerna, hvilkas syfte var att verka för införandet af en på frihet och enhet grundad författning, t. o. m. om detta måste ske på revolutionär väg. Och för uppnående af detta mål höllo de festliga dryckesgillen, der enthusiastiska tal och patriotiska sånger genljödo, och för att äfven verka för den goda saken i handling utkämpade de tidt och ofta ordentliga drabbningar mot Arminerna, hvilkas "halfhet" de ej nog kunde förakta. Äfven för Fritz Reuter voro Arminernas sträfvanden allt för matta och ljumma; han slöt sig till Germanerna och deltog ifrigt i deras debatter och dryckeslag, såväl som i striderna mot de fiendliga Arminerna, ehuru väl han icke synes hafva varit bland ledarne eller beklädt någon viktigare post.

Hårdt, mycket hårdt skulle emellertid alla dessa enthusiastiska ynglingar få plikta för sitt svärmeri. De

allt mer växande oordningarna och ständiga gatustriderna mellan de nyss omnämnda bägge partierna stäfjades snart nog genom ordningsmaktens ingripande, i det talrika häktningar ägde rum och flere, hvaribland äfven Fritz Reuter ¹⁾, blefvo förvisade från universitetet och staden. "Germania" hade redan förut funnit bäst att upplösa sig, och härmed tycktes väl hela saken kunna vara slut. Men så kom (d. 3 April 1833) Frankfurter-Attentatet, detta bekanta misslyckade och dumdristiga försök af en handfull ynglingar, som i afsigt att befria några politiska fångar togo sig före att storma högvakten i Frankfurt a. M. Nu var måttet rågad. Regeringen, som redan förut uti allting sett idel skräckbilder, lät nu anställa en formlig hetsjagt efter "demagogerna". Öfverallt anordnas undersökningskommissioner, som i hvarje studentförening se en upprorshärd, öfverallt verkställas häktningar, och hundratals förhoppningsfulla ynglingar få under långa qvalfulla år inom fängelsets murar umgälla sitt förskräckliga brott, "att midt på ljusa dagen gå omkring på gatorna i en *tysk* universitetsstad med de *tyska* färgerna" ²⁾.

"Un wat hadden wi denn *dahn?*" utbrister Fritz Reuter sjelf ³⁾. "Nicks, *gor* nicks. Blot in uns' Versammlung un unner vir Ogen hadden wi von Ding' redt, de jetzt up apne Strat fri utschrigt warden, von Dutschlands Friheit un Einigkeit, äwer taum Handeln wiren wi tau svack, taum Schriwen tau dumm, dorüm folgten wi de olle dutsche Mod', wi *redten* blot doräwer".

¹⁾ Jfr. Glagau, anf. st. pag. 40.

²⁾ Jfr. Schurr-Murr, pag. 113.

³⁾ Ut mine Festungstid, pag. 27.

Fritz Reuter hade emellertid begifvit sig hem till Stavenhagen, der han oantastad tillbragte hela sommaren, allt under det utom Mecklenburg och i synnerhet i Preussen häktingarna och undersökningarna mot hans kamrater med största stränghet bedrefvos. Härigenom gjord mera säker och förlitande sig på sin egenskap af utländing, vågade han sig i Oktober s. å. till Leipzig i afsigt att der fortsätta sina studier ¹⁾. Afvisad härifrån såsom varande misstänkt, kom han på återvägen till Berlin, der han trots sina vänners upprepade varningar sorglöst uppehöll sig i flere dagar. Men preussiska regeringen bekynrade sig icke om hans egenskap af mecklenburgare, lika litet som sedermera om hans lands protest och fordran på utlemnande; han häktades, just som han stod i begrepp att genom flykten undandraga sig faran, för hvars vidd han omsider börjat få öppna ögon. Detta skedde den 31 Oktober. Genom sin brorson Ernst ²⁾, som då vistades i Berlin, erhöll borgmästar Reuter underrättelse om hvad som passerat och började uppbjuda alla sina krafter för att utverka sonens frigifvande eller åtminstone utlemnande till sitt eget land. Men förgäfves. Ännu anade dock hvarken han eller Fritz hela vidden af den olycka, som förestod.

¹⁾ Så finna vi uppgifvet såväl hos Glagau (anf. st. pag. 41) som hos HERMANN EBERT (*Fritz Reuter, sein Leben und seine Werke*, Güstrow 1874 pag. 142), då deremot AD. WILBRANDT i sin inledning till *Nachgelassene Schriften* låter honom resa direkt till Berlin i afsigt att der fortsätta sina studier.

²⁾ Enligt Eberts uppgift (anf. st. pag. 143) skulle han i Berlin aldrig hafva uppsökt sin kusin Ernst, men denna uppgift motsäges helt och hållet af denne senares (hos Glagau, pag. 41 citerade) bref till borgmästar Reuter.

Försmäktande i osunda fängelsehålor, strängt behandlade och till och med beröfvade rättigheten att sjelfva välja sina försvarare,ingo Fritz Reuter och hans olycks-kamrater uthärda alla ovisshetens marter under en långsam ransakning, som "Onkel Dambach" och hans värdiga medhjelpare med verkligt raffinerad grymhet visste att göra för dem dubbelt förhatlig. Outplånligt synes denna den mörkaste perioden af hans olyckstid hafva inristat sig i Fritz Reuters minne. Med de toner af mildhet och försonlighet, som ljuda emot oss i "Ut mine Festungstid", denna mästerliga skildring, der han såsom en äkta humorist vet att öfver förgångna tidens lidanden och oförrätter breda löjets försonande slöja, med dem blandar sig äfven en ton af skärande bitterhet, då han erinrar sig de småsinnade förföljelserna och kränkningarna af denne man, som ägde hjerta att neka den af sorgen nedböjde fadren tillträde till sonens fängelse. Gripande äro de ord, hvarmed han ställer honom till ansvar för denna handling: "— hei is all dod, up den Ird kann hei't nich mihr — äwer up Jensid sall hei sik verantwurten — — — — worüm hei minen ollen Vader de twintig Schritt tau min Gefängniss nich wis't hett, dat de Sähn doch an Vaders Bost sik mal utweinen künn. — Dorför sallst Du mi Red' stahn!"¹⁾).

Långt innan ännu domen fallit, utplanterades "dماغogerna" på de olika fästningarna. Fritz Reuter kom först till Silberberg i Ober-Schlesien.

Ett år hade han redan tillbragt i ransakningshäktet i Berlin, och ännu tvänne år fick han vänta på sin dom.

¹⁾ Ut mine Festungstid, pag. 137.

Den kom, lydande på dödsstraff, som dock genom "kunglig nåd" blifvit mildradt till trettio års fästningsstraff. I sanning kunglig mildhet! — Af 204 anklagade hade 39 blifvit dömda till döden och alla bestraffade med längre eller kortare tids fängelse. Och detta blott för det de vågat fritt säga ut den tanke, som numera, sedan målet väl är nådt, fyller hvarje tyskt hjerta med hänförelse och stolthet! — Af den mörka tid, som nu följde, af dessa långa år af felslagna förhoppningar, lidanden och försakelser lennar oss Fritz Reuter i "Ut mine Festungstid" en skildring, som mer än allt annat vittnar om det varma hjertelag, det försonliga sinne och den äkta humor, hvilka voro honom egna.

Efter mer än två års vistande i Silberberg, under sträng behandling och ständigt gäckade förhoppningar om frigifning eller åtminstone utlemning, förflyttades han härifrån till Glogau, der mild och människovänlig behandling gjorde honom det korta uppehållet dragligt nog. Så mycket svårare blef vistelsen i Magdeburg, dit han efter sex veckor affördes. Olycksbådande i sanning var den helsing, hvarmed hans der förut varande kamrater mottogo honom: "Unselige Mensch! wo kümst Du *hir* her?" Tjugu å trettio olyckliga ynglingar suto här inspärrade i trånga och osunda celler, der den varma luften strömmade ut genom ett hål vid taket och den kalla in genom ett dylikt nere vid golfvet, "so dat wi ümmer kolle Fäut un en recht warmen Kopp hadden, wat för de Gesundheit sihr taudröglich sin sall —" ¹⁾).

En undersökningskommission, som efter upprepade klagomål tillsattes, inlemnade den förklaringen, att stats-

1) Ut mine Festungstid, pag. 65.

fångarne på Magdeburg ledo brist på tre de nödvändigaste livsvilkoren, värme, ljus och frisk luft, äfvensom på dugligt dricksvatten. Under sådana förhållanden var det icke underligt, om de fordom så lefnadsfriska och blomstrande ynglingarna, brutna till helsan, beröfvade allt hopp och lefnadsmod, snart nog endast liknade skuggor af hvad de förr varit. Fritz Reuter var den ende af sina kamrater, som ännu icke fått gråa hår, hans kraftiga kroppskonstitution var den som bäst stod bi, men han hade också vistats här vida kortare tid än de öfriga. Förflyttningen härifrån till Graudenz, som för Fritz Reuter och hans vän "Kaptenen" ägde rum efter ett års tid, kunde alltså med skäl af dem helsas såsom en befrielse. Väl hade de ännu att utstå en bitter pröfning, då de genom sin gamle vän "onkel Dambachs" försorg i Berlin fingo tillbringa tre förskräckliga dygn i samma oeldade och eländiga cell, som under sjelfva ransakningen utgjort Fritz Reuters förtviflan²⁾; men bättre tider voro nu i antågande.

Vistelsen i Graudenz var i sjelfva verket ljuspunkten i hela deras fängelsetid. Årslånga lidanden, gäckade förhoppningar och hård behandling hade väl nedtryckt och kufvat dessa ynglingars mod och stundom bragt dem nära förtviflan, men ungdomssinnets naturliga glädtighet och spänstighet hade de dock ej alldeles kunnat förqväfa. Här, under en mildare och menskligare behandling, i det fria umgänget med vänner och kamrater, börja de åter känna lefnadslust och hopp vakna, och bakom de gråa fäst-

²⁾ Jfr. Ut mine Festungstid III., Nachgelassene Schriften II, pag. 95.

ningsmurarna börjar nu ett verksamt och rörligt, stundom nästan muntert lif. Med synnerlig förkärlek dröjer Fritz Reuter vid denna "muntra episod från en sorglig tid", och med outtömlig humor visar han oss "kungamördarne", huru de lefva och verka i den lilla värld, som är deras, huru de svärma och dikta, älska och försaka. "Kaptenens" ideala kärlek till Aurelia, hans högsinnade uppoffring af denna kärlek till förmån för sin gynnade rival "Copernicus", "Ärkebiskopens" möten med den tjocka bagarfrun, "Don Juans" och "Filosofens" skaldeafundsjuka, alla dessa äro scener af oemotståndligt komisk verkan. Ej heller spar han sig sjelf; sitt olyckliga medlarekall mellan de upphetsade rivalerna, sin bröllopstransparent och deraf föranledda visit hos Aurelia och hennes moder, sina försök i den högre kokkonsten och ostberedningen, sina porträttmålningar och till slut sig sjelf, "Charles douze", i en gammal nattrock, som med dess sju foder liknade Akilles' sköld, allt detta framställer han med samma leende godmodighet, hvaribland blott sällan, såsom vi sagt, någon bitterhet, endast här och der en anstrykning af vemod kan spåras.

Omsider skulle befrielsens timma slå. Efter flere fruktlösa försök från mecklenburgska regeringen att utverka hans utlemnande, lyckades äntligen i Juni 1839 hertig Paul Friedrichs personliga bemedling att åstadkomma detta. Men benådningsrätten förbehöll sig Friedrich Wilhelm "den rättvise" ännu. Först sedan denne året derpå dött och hans efterträdare utfärdat en allmän amnesti för politiska förbrytelser, vågade man öppna fängelsens portar. Dock måste Fritz Reuter ännu i fyra veckor efter utfärdandet af amnestin vänta på sin befrielse.

Preussiska regeringen hade glömt mecklenburgaren, och först sedan hertig Paul Friedrich på eget bevåg gifvit honom fri och han redan satt i Stavenhagen hos sin fader, ankom till denne underrättelse om sonens snara frigifvande.

Väl hade Fritz Reuter i den lilla Mecklenburgska gränsfästningen Dömitz, der han nu tillbragt 1 $\frac{1}{4}$ år, åtnjutit så mycken frihet och så välvillig behandling som möjligt var: han hade tillstånd att göra besök i staden och behandlades i den gamle originele kömmendantens hus såsom en medlem af familjen, men en fånge var han dock i alla fall. Nu, efter sju långa år, var han fri och kunde gå hvart han ville. Men hvarthän? — Hans bästa ungdomstid, sjelfva de läroår, hvarunder han skolat göra sig skicklig för sitt framtida kall, voro borta, onyttigt förspilda. Så dömde han sjelf, så dömde verlden, men för oss måste detta omdöme utfalla olika. Det var först efter pröfningar och motgångar, som Fritz Reuter skulle komma till insigt om sin rätta kallelse, och derföre måste vi anse äfven denna tid såsom en nödvändig länk i hans utvecklings kedja.

I fängelset hade han försökt att studera, dels juridik såsom fordom, dels böcker i landthushållning, men med ringa intresse och framgång. Såsom vi redan nämnt, besatt han en icke obetydlig talang i teckning och målning, och synes i utöfningen af denna konst hafva funnit sin förnämsta förströelse; men för danandet af verkliga konstnärer är ej fängelsetluft den rätta.

Någon gång under sin fängelsetid synes han äfven hafva sysselsatt sig med poetisk produktion, och ett och annat prof deraf finnes änu i behåll ¹⁾, men i allmän-

¹⁾ Jfr t. ex. Ebert, anf. st. pag. 183; Nachgel. Schriften I, pag. 28.

het äro dessa skäligen obetydliga och kunna icke i af-lägsnaste mån uthärda jemförelsen med hans senare produkter.

Inom fängelsets trånga murar hade Fritz Reuter således tillbragt sina "läroår"; "vandringsåren" skulle nu taga sin början. Och så kunna vi med allt skäl nämna det skede i hans lefnad, som nu (1840—50) inträffade. Det var en tid af ständigt, obestämdt flackande hit och dit och, som det syntes, fruktlöst sträf-vande att förvärfva en existens. Hans försök att i Heidelberg återtaga sina juridiska studier kröntes icke med framgång; från sin afsigt att egna sig åt konst-närens kall måste han äfven afstå.

Redan under sin fästningstid synes han haft någon afsigt att egna sig åt landtbruk. Han vill nu försöka sig härmed och börjar på Demzin, ej långt från Stavenhagen, sin verksamhet såsom "Strom" ¹⁾. Med det friska, rörliga lifvet på landet synes han hafva funnit sig synnerligt väl; åtminstone prisar han öfverljudt landtlifvets behag och fördelar. — "Ik segen de Land-wirtschaft, sei hett mi gesund makt un hett mi frischen Maud in de Adern gaten —" ²⁾; men till något strängt regelmässigt och ordentligt arbete kom det väl icke heller nu. Vid ett sådant hade han aldrig rätt kunnat finna sig. Han fann större trefnad i att ströfva omkring hit och dit, att göra bekantskaper och umgås med menniskor, helst med enkla, simpla män af folket, såsom förpaktare och inspektorer, handtverkare

¹⁾ Hvad vi närmast skulle kunna öfversätta med »landt-brukselev.»

²⁾ Jfr Ut mine Festungstid, pag. 38.

och andra småborgare. Med dessa älskade han att utbyta skämt och historier, att vid ett glas "Rodspohn" höra på eller sjelf berättat dessa anekdoter och infall, hvarpå den Mecklenburgska landtbrukaren har så outtömligt förråd och hvartill han så gerna lyssnar. För Fritz Reuter såsom blifvande skald och särskildt såsom plattysk diktare var denna tid utan tvifvel af stor betydelse, då den gaf honom tillfälle att i grund lära känna den Mecklenburgska landtbefolkningens seder och karakter, riktade honom med en mängd förebilder till de i hans verk sedan uppträdande personerna, och härigenom lät honom insamla de rika materialier, som han sedan konstnärligt bearbetat. Men icke var detta hans lefnadssätt egnadt att ingifva hans fader eller andra stora förhoppningar om hans framtid. Härtill bidrog väsendtligt ännu en annan omständighet, som vi ejanse oss med tystnad kunna förbigå. Fangelseåren, som beröfvat honom hans ungdom och brutit hans mod, hade tyvärr äfven bragt öfver honom en större olycka. Sorg och grämelse hade förmått honom att söka yttre döfvande tröstemedel, och så hade han småningom förvärfvat denna olyckliga benägenhet för starka drycker, som han sedan under sitt i öfrigt så rena och tadellösa lif aldrig lyckades fullkomligt öfvervinna. Om vi än icke såsom Ad. Wilbrandt ¹⁾ kunna helt och hållet neka tillvaron af denna svaghet, genom att utgifva den för en rent kroppslig sjukdom, en "neurose", så må vi väl icke heller alltför strängt bedöma densamma, i betraktande af det öfvermått af olycka, motgångar och bitterhet, hvarunder den framkallats, och det manliga mot-

¹⁾ Nachgel. Schr. I. Inl. pag. 30.

stånd, hvarmed Fritz Reuter aldrig upphörde att kämpa deremot.

Emellertid var det naturligt, att denna svaghet i hög grad skulle bidraga att förminska det förtroende hans anhöriga kunde ställa på hans framtid, och detta bevisas noggsamt af borgmästar Reuters testamente, enligt hvilket sonen endast skulle få uppbära räntorna af sitt arf¹⁾. Fritz Reuters fader slöt i Mars 1845 sitt verk samma, pligtrogna och gagneliga lif. Hans moder hade långt förut, redan 1826, gått bort, medan han ännu vistades på gymnasiet i Friedland. Hos sin sväger²⁾, som var bosatt i Stavenhagen, ägde Fritz Reuter nu mestadels sitt högqvarter. Eljes förde han fortfarande samma kringirrande lif, gästande än den ene än den andre vännen, öfverallt en välkommen gäst på grund af sitt hjertliga, anspråkslösa och vinnande sätt, sitt, outtömligt goda lynne och sina muntra upptåg och infall. Så tillbragte han flere år utan någon egentlig, bestämd sysselsättning. Till vinnande af en själfständig stälning som landtbrukare saknade han nödiga medel, kanske äfven tillräcklig lust. Han fortfor att emellanåt deltaga i landtbruksgöromålen, gaf för öfrigt enskild undervisning i matematik och teckning eller målade porträtter, och gjorde under denna tid äfven sina första försök som skrifställare med "Ein gräflicher Geburtstag", som finnes intagen i "Mecklenburgische Volksbuch für das Jahr 1846", samt med åtskilliga af de först sedermera utgifna "Polterabendgedichte". Men un-

¹⁾ Jmfr Glagau, anf. st. pag. 117.

²⁾ Den förut omnämnde Ernst Reuter, gift med Fritz' yngre syster Sophie.

der allt detta hade åren gått, och hans framtid syntes mörk och dyster.

Då räddade honom en djup och mäktig kärlek, som slog fasta och outplånliga rötter i den redan mognade mannens bröst. Under sin vistelse i Demzin gjorde han (1845) i det närbelägna pastorshuset i Rittermanshagen bekantskap med Louise Kuntze, en mecklenburgsk prest-dotter, som hos pastor Augustin och hans fru vistades i egenskap af deras barns lärarinna. Hennes behagliga utseende, hennes milda, angenäma väsen och hennes musikaliska begåfning gjorde på Fritz Reuter det starkaste intryck och inom kort började han söka att vinna hennes genkärlek. Men härvid mötte han en lång tid ett allvarsamt motstånd. Hans föga tilldragande yttre, den ovissa framtid han tycktes kunna bjuda en maka, men framförallt hans olyckliga svaghet, som han förgäfvades bemödade sig att helt och hållet öfvervinna, allt detta var viktiga omständigheter, som talade mot honom. Men slutligen lyckades det dock för hans trogna kärlek att vinna besvarande och han erhöll hennes ja.

Härmed hade Fritz Reuter fått den kraftiga väckelse, som behöfdes för att gifva honom tillfälle att utveckla all den kraft och karaktersstyrka, hvaraf han ännu, trots motgångar, förvilleelser och svagheter, verkligen var i besittning. Han hade fått sig ett stort mål föresatt, han sträfvade med utvecklande af hela sin manliga kraft att nå detta, och han lyckades.

På inrådan af flere vänner, hvaribland förnämligast godsägaren Fritz Peters på Thalberg, flyttade han (1850) till Treptow, en liten stad i Vorpommern, vid Tollensee, och började här såsom privatlärare förtjena

ett knapt bröd. Hit hemförde han redan följande året sin brud, och från denna stund tycktes lyckan omsider börja le mot den så länge och så hårdt pröfvade mannen. Mycket anspråkslöst var det hem, Fritz Reuter kunde bjuda sin maka; deras inkomster voro små, men arbetsamhet och omtanka gjorde dem tillräckliga; kärlek och förnöjsamhet spreda trefnad i deras lilla bo, och goda vänners umgänge gjorde dem vistandet i Trep-tow angenämt. Till dessa vänner hörde, utom den nyss omnämnde, strax i närheten af Treptow bosatte Fritz Peters och hans familj, förnämligast den jovialiske och originele Justizrath Schröder, som ständigt i råd och dåd visade sig som de bägge makarnas välvillige vän och hjälpare. Fritz Reuter gaf undervisning i vanliga skolämnen, i teckning, gymnastik, ja till och med i simkonst. Efter slutadt dagsarbete brukade han om aftnarna nedskrifva en och annan af de otaliga anekdoter och skämtsamma historier, som han ifrån sin föregående "Stromtid" bar samlade i sitt minne, och i hvilkas berättande han var mästare. Dessa framstälde han nu i versform på mecklenburgsk munart och uppläste dem sedan för sin hustru och sina närmare vänner. Uppmuntrad af deras bifall, kom han på den tanken att genom utgifvandet häraf bereda sig en välbehöffig tillökning i de knappa inkomsterna. Så fördes han nästan genom en tillfällighet in på diktarebanan.

Efter flere misslyckade försök att finna en förläggare för sitt förstlingsarbete vågade han ändtligen själf att utgifva det på eget förlag, härtill satt i stånd genom den ofvannämnde Justizrath Schröders hjälp.

I November 1853 utkom första bandet af "*Läuschen un Rimels*, Plattdeutsche Gedichte heitern Inhalts in Mecklenburgisch-vorpommersch Mundart". Sjelf räknade Fritz Reuter icke på synnerligt stor spridning utom den närmaste trakten, såsom vi bl. a. finna af hans förord till 4:de upplagan, der han säger: "Als meine *Läuschen un Rimels*" vor mehren Jahren in ihrer ersten Auflagen erschienen, konnte ich nicht ahnen, dass sie einen grösseren Leserkreis sich gewinnen würden, sie waren, wie sie auf Anrathen von nahestehenden Freunden in den Druck gegeben wurden, zunächst auch nur für diese bestimmt, und desshalb musste ich Sorge tragen, grade diesen, die mich grösstentheils nachbarlich umwohnten, so viel als möglich, leicht verständlich zu werden." Men resultatet skulle vida öfverträffa hans förväntningar.

Redan förut hafva vi omnämnt den synnerliga förkärlek, hvarmed landtbefolkningen i Mecklenburg, likasom den i Pommern och hela Nordtyskland öfverhufvud, omfattar alla slags skämtsamma historier, anekdoter och infall. Håri kunna vi finna en förklaring till den verkligt lysande framgång, Fritz Reuters "*Läuschen un Rimels*" fingo röna. Dessa små bilder ur det dagliga lifvet kände hvar och en till förut, dessa infall lefde på allas läppar, dessa figurer och lustiga upptåg voro för alla bekanta. Då de nu i en mera konstnärlig, men ändock för innehållet fullt passande och naturlig form framställes, och dertill på ett språk, som alla älskade, men som först helt nyligen genom Klaus Groths "*Quickborn*" börjat komma till heders äfven såsom skriftspråk, så var det helt naturligt att de i Mecklenburg och Vorpommern skulle helsas med allmän välvilja. Inom sex veckor var första upplagan utsåld.

Uppmuntrad af denna första framgång, utgaf Fritz Reuter inom kort (1855) under titeln *Polterabendgedichte* en liten samling af skämtsamma tillfällighetsstycken, som han redan långt förut under sin "Stromtid" nedskrifvit. Samma år utgaf han äfven sitt första större arbete: "*De Reis nah Bellingen, Poetische Erzählung in niederdeutscher Mundart*", hvilken äfven vann ett rätt gynnsamt mottagande och härigenom uppmuntrade sin författare till fortsatt produktion. Han företog sig nu att i förbindelse med bokhandlaren Lingnau i Neu-Brandenburg utgifva "Unterhaltungsblatt für beide Mecklenburg und Pommern", hvilket företag dock om ett år måste upphöra i brist på tillräcklig uppmuntran.

Bland de häri införda skizzer och uppsatser finna vi början till "Meine Vaterstadt Stavenhagen", "Haubnefiken" och "Eine heitere Episode aus einer traurigen Zeit", den högtyska föregångaren till "Ut mine Festungstid". Märkligast är dock detta "Unterhaltungsblatt" derigenom, att vi här se första framträdandet af Fritz Reuters bästa och originelaste skapelse, den odödlige "Unkel Bräsig". Sjelf synes Fritz Reuter äfven hafva tröttnat på detta företag, att döma efter de ord, hvarmed han efter ett år (1 April 1856) bjuder prenumeranterna och på samma gång Preussen och Treptow farväl:

"Meine contractliche Pflicht ist erfüllt, warum soll ich noch länger bleiben und schreiben, dahin schwunden die Wackern all? Zu schwinden beginn ich in Preussen, meinen Schritt sieht Treptow nicht mehr; in Brandenburg wurd' ich entschlafen als Redacteur des Unterhaltungsblattes;

"Denn ein Jahr hab' ich's ertragen

Trag's nicht länger mehr;

Hab die Schreiberei im Magen,
Bleib nicht Redacteur" ¹⁾).

Han flyttar från Treptow, der han nu tillbragt sex lyckliga år, åter till Mecklenburg, till den naturskönt belägna staden Neu-Brandenburg. Den tidrymd af mer än sju år, hvarunder han här vistades, kunna vi med allt skäl anse såsom Fritz Reuters glansperiod. Här uppstodo hans bästa arbeten, härifrån gick hans namn ut äfven bortom Mecklenburgs gränser och nådde europeisk ryktbarhet. Ostörd af ekonomiska bekymmer, lycklig i sitt äktenskap och uppmuntrad af vänners deltagande och lifvande umgänge, kunde han här uteslutande egna sig åt diktarens kall och utvecklade äfven en verkligt förvånande produktionsförmåga. Ännu återstod visserligen, innan han funnit den rätta väg, han såsom diktare borde beträda, en tid af famlande och ovisshet, härledande sig såväl från den naturliga osäkerhet, som hvarje författare i början måste erfaras, som från nödvändigheten att skriva för uppehälle. Här af kom sig att han lemnade den riktning, han med "Läuschen un Rümels" och "Reis nah Bellingen" inslagit, för att i stället försöka sig såsom dramatisk författare. Men de prof han här på afgaf, de obetydliga lustspelen "Die drei Langhänse", "Onkel Jacob und Onkel Jochen", "Fürst Blücher in Teterow", kunna vi endast betrakta såsom helt misslyckade dramatiska produkter och se i dem ett bestyrkande af det ondömet, att Fritz Reuter alldeles icke var egnad till dramatisk författare. Hans styrka låg i karaktersteckningen, i den fina detaljmålningen och de komiska situationerna, men i fråga om plan-

¹⁾ Ebert, anf. st. pag. 231.

anläggning och uppfinning var han mycket svag. Så finna vi ju att han i allmänhet lyckats bäst, då han fått använda ett redan gifvet stoff att konstnärligt omarbета, medan deremot de arbeten, hvori hans fantasi skolat verka fritt skapande, blifvit vida underlägsna.

Sjelf var han ej heller tillfredsstäld med dessa försök, han slår in på en annan väg, men gör åter ett missgrepp, då han i "Kein Hüsung" tillgriper ett rent tragiskt stoff, hvares behandling han ingalunda är vuxen. Det är den lägre landtbefolkningens talan han här vill föra gentemot deras tyranniska herrar; han vill i mensklighetens namn protestera mot det upprörande förtryck, hvarunder de stora godsägarna läto sina underhafvande sucka. Dikten har således en afgjord tendens, hvilket ingalunda bidrager att höja dess poetiska värde. Sjelf anser han dock denna dikt för sin bästa — "ich habe dieses Buch einmal mit meinem {Herzblut im Interesse der leidenden Menschheit geschrieben; ich halte es für mein bestes," säger han i ett bref till en väninna ¹⁾; men vi kunna icke instämma i detta omdöme och måste räkna för en lycka att Fritz Reuter med sina nästa arbeten ånyo beträdde den väg, hvarpå han skulle nå sin storhet.

Vid denna tid (1858) var det, som den bekanta polemiken mellan Klaus Groth och Fritz Reuter ägde rum. Den berömde författaren till "Quickborn", som brutit väg för plattyskan såsom diktspråk och nu stod på höjden af sin ära, kunde eller ville icke i "Läuschen un Rimels" se annat än några simpla bondhistorier, satta i rim, utan

1) Nachgelassene Schriften II. pag. 185.

vidare poetiskt värde, och riktar mot Fritz Reuter ett hätskt anfall ¹⁾).

Härtill hade han närmast blifvit föranledd af en berömmande recension ²⁾), som Robert Prutz egnar Fritz Reuter, och hvori denne vid jämförelsen mellan de bägge plattyske diktarne bland annat säger: "— — In mancher Hinsicht liesse sich sogar behaupten, die Reuterschen Poesien seien für Sprache und Denkweise unserer plattdeutschen Bevölkerung charakteristischer als selbst diejenigen von Klaus Groth. Klaus Groth steht in der Mehrzahl seiner Gedichte wesentlich unter dem Einfluss der modernen hochdeutschen Bildung, es sind Momente hochdeutschen Cultur und Geisteslebens, die er bearbeitet. — — — Fritz Reuter dagegen ist durch und durch Plattdeutscher, seine Muse ist eine derbe Landmagd, etwas vierschrötig, mitunter selbst ungeschlacht, aber kerngesund, mit prallen Gliedern, die schalkhaft verschmitzten Augen keck im Kreise umherwerfend und jeden Augenblick zu lustiger Rede und Gegenrede bereit. Darum gelingt ihm auch das komische Genre am besten; er entwickelt hier nicht nur einen gewissen, derben, Humor, sondern auch eine Plastik und Frische der Gestaltung, die ihn unsern besten komischen Dichtern anreicht — —".

I en brochyr med titel "Abweisung der ungerechten Angriffe und unwahren Behauptungen, welche Dr Klaus Groth in seinen Briefen über Plattdeutsch und Hochdeutsch gegen mich gerichtet hat" bemöter Fritz Reuter på ett lugnt och hofsamt, men fullkomligt vederläggande

¹⁾ Briefe über Hochdeutsch und Plattdeutsch von dr. Kl. Groth. Kiel 1858.

²⁾ I »Museum» 1857, N. 45.

sätt sin motståndares anfall. "Mir mag", säger han bland annat, "bei meinen 'Läuschen un Rimels' manches genutzt haben was dem Herr Doctor beim 'Quickborn' gemangelt hat. Ich rechne dazu ein 48-jährige Uebung in der Sprache, die Gewohnheit darin zu denken, welches der Herr Doctor, wie er selbst eingesteht, erst später mühsam erlernt hat — ob dies zu erlernen ist, lasse ich dahin gestellt — und dann dass ich schon lange vor dem Erscheinen des 'Quickborn' plattdeutsch geschrieben und gedichtet habe". Äfven andre kritici än den omnämnde Robert Prutz hade fått öppen blick för Fritz Reuters värde; sjelfve den berömde Julian Schmidt egnar honom i "Grenzboten" ett varmt erkännande ¹⁾. Det skulle ej heller dröja länge innan Klaus Groth sjelf, hans förre häftige motståndare, skulle komma till insigt om sitt förhastade omdöme och göra honom full rättvisa.

Då Fritz Reuter 1860 utgaf första bandet af "Olle Kamellen" och der i den hänförande berättelsen "Ut de Franzosentid" med ens visade sig såsom en diktare af främsta rang, var Klaus Groth den förste att instämna i det allmänna bifall, som icke blott i hans närmaste bygd utan vida omkring, långt bortom Mecklenburgs gränser, i hela Tyskland kom honom till del. Det är egendomligt att höra från den förre vedersakarens mun ord sådana som dessa ²⁾: "— — — 'Ut de Franzosentid' ist von einer so köstlichen Lebendigkeit, voll von so echtem Humor, dass man sie dem Bestem was in der Art je von Spaniern und Engländern geschrieben worden ist, kühn

¹⁾ Jmfr Glagau anf. st. pag. 162.

²⁾ Jmfr Ebert anf. st. pag. 250.

an die Seite setzen darf". Redan året förut (1859) hade Fritz Reuter utgifvit andra bandet af *Läuschen un Rimels*; på det nyss omnämnda första bandet af "*Olle Kamellen*" följde inom loppet af få år en rad af mästerverk, som visa att han väl var berättigad till den plats bland samtidens främste diktare, han med "*Ut de Franzosentid*" på en gång lyckats eröfra.

Närmast i ordningen följde en berättelse på vers, "*Hanne Nüte un de lütte Pudel, 'ne Vogel un Minschen Geschichte*", en dikt, som oakadt stora svagheter i afseende på uppfinning och komposition mäktigt tilltalar genom de lyriska ställen af gripande skönhet, han i den samma inflätat. Härpå följde (1861) "*Schurr-Murr*", en samling af smärre stycken, mest erinringar från skaldens barndoms och ungdomstid; vidare under 1862 andra och tredje banden af "*Olle Kamellen*", innehållande den flere gånger omnämnda "*Ut mine Festungstid*" samt början till Fritz Reuters förnämsta arbete "*Ut mine Stromtid*". Med detta sitt hufvudverk, hvaraf andra bandet utkom 1863 och det sista 1864, hade Fritz Reuter i sjelfva verket nått höjdpunkten för sin diktning. "*Ut de Franzosentid*" hade gjort hans namn känt och äradt öfver hela Tyskland; med "*Ut mine Stromtid*" gick hans rykte ut öfver den bildade verlden. Han stod nu på höjden af sin ära. Lyckan hade med gifmild hand skänkt honom sina häfvor. Hans arbeten öfversattes på snart sagdt alla europeiska språk och lästes öfverallt med hänförelse. På skilda trakter i Tyskland, ja till och med på andra sidan verldshafvet i New-York, bildades "*Reuter-Föreningar*"; föreläsare, sådana som Kräpelin och Palleske, drogo från stad till stad och spredo i allt vidare kretsar kändedomen om

hans verk. Universitetet i Rostock nämnde honom till hedersdoktor, och furstar och samfund täflade att öfverhoppa honom med hedersbevisningar.

Men han hade nu också som diktare nått den gräns, hvaröfver han icke vidare skulle komma. Hans följande arbeten bära härom vitne, "Dörchläuchting", "De Reis nah Konstantinopel" och äfven den redan 1859 påbörjade men först efter hans död utgifna "Urgeschicht von Mecklenborg", alla visa de tydligt, att skaldens skaparekraft icke längre var densamma, och att afnattningens tid nu kommit.

Fritz Reuters försvagade helsa och den annalkande ålderdomens större kraf på hvila hade föranledt honom att (1863) förändra vistelseort. I Thüringen, i Eisenach grundade han sitt nya hem. Här framlefde han i stilla ro sina återstående år, omhuldad af sin makas trofasta kärlek, ärad och älskad af sin omgifning. Här fullbordade han ock sista bandet af "Ut mine Stromtid" och skref de nyss omnämnda "Dörchläuchting" och "de Reis nah Konstantinopel".

Men med hans produktionsförmåga var det nu egentligen förbi. Med skilsmessan från Mecklenburg synes det som skulle den källa sinat ut, hvarur hans skaldeådra förr fått sin näring. "Wur nich plattdütsch redt ward, holl ik't nich ut" utbrister han klagande. I ett 1868 dateradt bref visar han sig äfven sjelf fullt medveten härom. Sedan han deri om den nyss fullbordade "de Reis nah Konstantinopel" uttalat den åsigtten, att denna vore betydligt underlägsen sina föregångare, fortfar han: "Aber was will das heissen? Ich habe

¹⁾ Nachgelassene Schriften, II. 253.

mich als ehrlicher Mann längst darauf gefasst gemacht, dass die Productionskraft einmal abnehmen muss. — — Ich zieh' es vor, von einem freundlichen Leserkreise zu scheiden, als denselben mit überreifen Birnen zu tractiren."

Skalden lade i sjelfva verket nu ned sin penna, som han hädanefter endast någon gång fattade för att skriva några smärre tillfällighetsdikter. De enda af dessa, som i någon mån kunna uthärda jemförelsen med hans föregående, äro tvänne under kriget 1870—71 författade, af ädel fosterlandskärlek genomglödgade dikter: "Ok 'ne lütte Gaw för Dütschland" och "Grossmutting, hei is dod."

En stor glädje skulle ännu blifva honom beskärd, då han i sin lefnads afton fick se den idé segerrikt genomföras, för hans förverkligande han i ungdomlig hänförelse svärmat och lidit.

För den man, som härtill verksammast bidragit, uttalade han den största beundran. I september 1866 efter krigets slut sände han till grefve Bismarck sina samlade arbeten jemte en skrifvelse, hvori han uttalar sin tack till den man, "der die Träume meiner Jugend und die Hoffnungen des gereiften Alters zur fassbaren und im Sonnenschein glänzenden Wahrheit verwirklicht hat." ¹⁾ Då brevexlingen mellan den forne preussiske statsfångnen och Preussens förste minister torde vara af ett visst intresse, vilja vi här äfven anföra ett utdrag ur den senares svar härpå. Han yttrar deri: "— — Noch ist, was die Jugend erhoffte nicht Wirklichkeit

1) Jfr Nachgelassene Schriften, I. Inl. pag. 85.

geworden; mit der Gegenwart aber versöhnt es, wenn der auserwählte Volksdichter in ihr die Zukunft gesichert vorschaut, der er Freiheit und Leben zu opfern stets bereit war."

Till Mecklenburg företog han flere särskilda resor för att återse alla de ställen och personer, vid hvilka hans hjerta med oförminskad styrka hängde fast. Han rönte för hvarje gång det mest enthusiastiska emottagande och de otvetydigaste bevis på sina landsmäns kärlek och beundran. Sista gången skedde detta i början af 1869; de följande åren framlefde han, under ständigt tilltagande sjuklighet, men med bibehållande af samma lynnets friskhet och förnöjsamhet, i lugn tillbakadragenhet i den sköna villa, han vid foten af Wartburg låtit åt sig uppföra. Sin största glädje fann han i sin trädgård, sin egen skapelse, bland sina blommor och fruktträd, och i umgänget med de gamla trogna vänner, som tid efter annan besökte honom. Men hans krafter voro brutna, ett hjertlidande, som trotsade alla läkarekonstens bemödanden, hade länge tårt på hans lifstråd, och den 12 Juli 1874 utslocknade omsider den flämtande lifslågan.

Efter ett lif, rikt på pröfningar och strider, men äfven på ära och framgångar, bäddades Fritz Reuter vid 64 års ålder i sin graf, sörjd ej blott af sin maka, sina anhöriga och sin närmaste vänkrets, utan ock af de otaliga, som lärt sig beundra och älska den frejdade diktaren i hans verk.

II.

I den föregående teckningen af Fritz Reuters lif hafva vi lemnat en kortfattad redogörelse för den historiska gången af hans skaldeutveckling, och vi hafva dervid sökt framvisa det nära samband, som förefinnes mellan sjelfva hans lefnads tilldragelser och de verk han framalstrat. Vi hafva sett, att lifvet ingalunda sparat honom bittra pröfningar, men ock att han midt under de svåraste motgångar och förvillelser vetat att bevara en ädel, manlig och öppen karakter, ett rent och i grunden djupt religiöst sinne och ett varmt och kärleksfullt hjerta.

Just ur denna fasta förtröstan till Gud och denna varma kärlek till människorna, som hvarken den hårdaste nöd eller de djupaste kränkningar förmått taga ifrån honom, härflyter det, som utgör det genomgående draget i hans diktning, den egendomliga lifsuppfattning, som inom ästetiken betecknas med namnet *humor*.

I nästan alla hans dikter kunna vi spåra tillvaron häraf; vid skildringen af det förvända och dåliga, som han erfarit i verlden, blir han icke bitter, han ler visserligen stundom ett vemodigt löje, men i allmänhet fäster han sig mest vid tingens gladare sidor och vet att afvinna äfven den dystraste och sorgligaste verklighet någon ljusare synpunkt.

Detta är just hvad som utgör den sanne humoristens egendomlighet och storhet, att han mäktar äfven i det lägsta och skenbarligen mest förvända upptäcka tillvaron af den gudomliga idén, att han förstår framdraga den ädla metallen ur det omgifvande slagget.

Der vanliga menniskor endast kunnat se verklighetens prosa, der finner humoristen den inneboende poesien och gör den genom sin framställning synbar och tillgänglig för alla. Så har Fritz Reuter gjort, han har trängt in midt i folkets lif och der, i deras enformiga, sträfsamma tillvaro, deras alldagliga tankar och känslor uppsparat rika poetiska skatter.

Om vi skulle göra ett försök att närmare angifva den plats, som tillkommer Fritz Reuter inom humoristernas led, så finna vi först, att hans humor hör till den art, som blifvit benämnd den äldre eller objektiva, till skilnad från den nyare eller subjektiva.

Som bekant, skilja sig dessa bägge arter från hvarandra derigenom, att då författaren i bägge skapar och för oss framställer gestalter, hos hvilka han inlägger uttrycket för sina egna tankar och känslor, så äro dessa gestalter i första fallet mera fristående, från författaren skilda figurer, som handla och yttra sig i full konsekvens med den karakter, som han en gång förlänat dem, medan de i senare fallet aldrig äro fullständigt skilda från författarens individualitet, utan alltid bära en mer eller mindre tydlig prägel deraf ¹⁾.

Ansluta vi oss till Vischers indelning af humorn i den glada, den dystra och den rena, så kunna vi redan af det anförda finna, att Fritz Reuters humor icke kan hänföras till den andra af dessa arter; i allmänhet torde den kunna anses tillhöra det första slaget, om han än rätt ofta förmår höja sig till den rena eller äkta humorns område. Att nu här företaga en strängt systematisk och uttömmande granskning af Fritz Reu-

¹⁾ Jfr Nyblom, Estetiska Studier, pag. 384.

ters särskilda verk ligger icke inom gränsen för detta lilla arbete; det är endast de viktigare ibland dem, som vi i det följande ärna göra till föremål för ett närmare skärskådande.

Fritz Reuters vittra arbeten synas oss lämpligen kunna indelas i tvänne hufvudarter, allteftersom författarens verksamhet i förhållande till sitt ämne visat sig af öfvervägande reproduktiv eller produktiv art.

Till den förra arten ville vi då räkna sådana arbeten, der han användt ett redan förut befintligt stoff, som han sedan konstnärligt omformat och bearbetat.

Hit höra sålunda dels direkta erinringar ur hans eget lif, såsom "Meine Vaterstadt Stavenhagen" och "Ut mine Festungstid"; dels sådana berättelser, der författarens egen person mera träder i bakgrunden, men som likväl hufvudsakligen grunda sig på hans egna hogkomster af personer och tilldragelser från hans hembygd, såsom »Ut de Franzosentid", "Ut mine Stromtid"; dels slutligen, och på öfvergången till den andra arten, fritt utförda bearbetningar af allmänt kända anekdoter, ordspråk och lustiga infall, grundande sig på författarens noggranna kändedom om folklifvet i Mecklenburg och Pommern, såsom "Läuschen un Rimmels" och "Dörchläuchting".

Till den andra hufvudarten af Fritz Reuters arbeten hänföra vi sådana, der hans fantasi verkat mera fritt skapande och uppfunnit äfven sjelfva ämnet, såsom i "de Reis nah Bellingen", "Kein Hüsung", "Hanne Nüte" och "de Reis nah Konstantinopel".

Här må dock anmärkas, att dessa bägge arter icke äro så strängt skilda från hvarandra, att man icke be-

träffande åtskilliga af Fritz Reuters arbeten kan hafva svårt att afgöra till hvilkendera af dem de rätteligen böra räknas. Särskildt gäller detta många af hans smärre arbeten, såsom flertalet af de i "Schurr-Murr" och "Nachgelassene Schriften" intagna.

Beträffande hans diktars högre eller lägre poetiska värde kunna vi i allmänhet uttala den åsigten, att de, som vi hänfört till den senare af dessa bägge arter, äro de öfriga betydligt underlägsna. Såsom vi redan förut anmärkt, är uppfinning och planmässig anläggning af ett ämne Fritz Reuters svagaste sida; hans styrka ligger just i den behagfulla, lugna skildringen af natur och folklif, i teckningen af karaktererna i deras finaste skiftningar och i gåfvan att öfver allt detta breda humorns gudomliga skimmer.

Under titeln "Olle Kamellen" sammanfattar Fritz Reuter större delen af de arbeten, hvilka vi nyss omnämnt såsom hörande under första arten af hans författareskap. "Olle Kamellen" är en titel hemtad från mecklenburgska landtlifvet. Han tänker härvid på husmödrarnas sed att i sina vistbodar upphänga knippor af torkade kamomillblommor, nyttiga att använda till husmedicin m. m., och vill med denna titel beteckna dessa berättelser såsom gamla bekanta, temligen obetydliga historier. Men de hafva ett vida högre värde än författarens blygsamhet tilldelar dem; särskildt kunna vi ställa "Ut de Franzosentid" och "Ut mine Stromtid" vid sidan af det yppersta, som samtiden eller öfverhufvud någon tid inom den humoristiska diktningens område kunnat frambringa.

Första bandet af "Olle Kamellen" innehåller "twei lustige Geschichten": "Woans ik tau 'ne Fru kamm" och

"Ut de Franzosentid". Den första af dessa är egentligen blott en lätt utkastad skizz, som med mycken munterhet och uppsluppenhet skildrar de besvärligheter och det bryderi, hvori en 41-årig ungtkarl, som tröttnat vid sitt ensamma lif, kommer, då han vill förändra detta och gifva sig ut på friarefärd. Man skulle kunna frestas att tro, det Fritz Reuter äfven här skildrade en episod ur sitt eget lif, men så är icke fallet. Den ende verkliga personen här är "onkel Mathies", Fritz Reuters verkliga morbroder, som han flere gånger med en viss förkärlek tecknat, och vid hvilken äfven största intresset i denna berättelse an knyter sig.

Om Fritz Reuter i denna endast gifvit oss "eine lustige Geschichte" utan högre konstnärligt värde, så lemnar han i "Ut de Franzosentid" ett verkligt mästerverk, der hans diktaregåfva framträder i sin högsta fulländning.

Han förflyttar oss här till sin hembygd, till "Stemhagen", och låter handlingen tilldraga sig under den tid, då Tyskland, som redan länge suckat under den främmande eröfrarens ok, börjar känna förtryckets börda allt mera outhärdlig och hotande skakar på sina fjättrar. I en enkel, men så till innehåll som form mästerligt utförd berättelse låter han här den ena efter den andra af de från barndomstiden honom välbekanta gestalterna framträda: sina föräldrar, rådman Herse med sin "Tanten", amtman Weber och hans "Neiting", Fritz Sahlmann och mamsell Westphalen, allesammans tecknade med en sådan friskhet och natursanning, att vi tycka oss se dem lifslevande framför oss. Öfverträfflig är den skildring af den gamla amtman Weber, hvarmed han inleder sjelfva berättelsen: "Döfft bün ik ok un heww ok Pädings hatt: vir Stück.

Un wenn min all Pädings noch lewten un gängen mit mi äwer de Strat, denn würden de Lüd' still stahn un seggen: "Kikt, wat sünd dat för dagte Kirls! Nah so'n Ort kann Ein up Stun'ns lang säuken; dat sünd noch Pädings!" Un *ein* was dorunner, de was en Kopp länger, as de annern un kek äwer ehr rut, as Saul äwer sine Bräuder; dat was de oll Amtshauptmann Wewer un hadd en saubern blagen Rock an un 'ne gelrige Hos' un lange blankgewichste Stäweln, un was sin Gesicht ok von Pocken terreten, un hadd de Düwel ok sin Arwten dorup döscht, dat hei utsach, as hadd hei mit dat Gesicht up en Ruhrstaul seten; up sin breide Stirn stunn schrewen, un ut sin blagen Ogen kunnt Ji lesen: kein Minschenfurcht, woll äwer Gottesfurcht!" Un hei was en Kirl up en Platz".

För att befria sig från några franska marodörer, af hvilkas pockande fordringar han icke förstår ett ord, sänder den gamle amtmannen bud efter borgmästaren, hvilken också genast anländer. På hans råd söker man att göra sig qvitt de besvärliga gästerna genom att till en början framsätta "dü Wäng" för deras anförare och i patriotiskt intresse söka dricka denne under bordet. Den gamle herrn finner till en början detta icke rätt öfverensstämmande med sin värdighet, men ger vika för borgmästarens talande skäl: "Noth kennt kein Gebot; un dit is för't Vaderland". Emellertid hotar saken att blifva dem för svår, alldenstund fransmannen är "ein von de Ort, de keinen Bodden in'n Liw' hett", då de lyckligtvis få en god hjälpare i den gamle mjölnaren Voss, som kommer för att söka amtmannens råd i det tryckande penningebekymmer, hvori han råkat genom en långvarig process. Un-

der tiden infinner sig på borgmästarens bud urmakaren Droz, en infödd Schweitzare, som fordom tjenat under Napoleon och nu iklädt sig sin gamla uniform; vid hans blotta äsyn taga de på gården posterade marodörerna till flykten, lemnande sin anförare i sticket. Mjölmar Voss hade emellertid redan kommit till rätta med denne, men der vid äfven sjelf fått sitt hufvud omtöcknadt, hvarföre hans dräng, Friedrich Schult, tager bägge på mjölmarens vagn och far hem till qvarnen. Under vägen finner han dock lämpligt att befria sig från fransmannen, som han qvarlemnar under ett träd i skogen, men medtager deremot hans häst och kappsäck.

Härur uppväxa nu de svåraste förvecklingar. Ett franskt regimente inrycker i staden och dess öfverste, som inqvarterar sig på slottet, upptäcker der herr Droz, som ännu icke hunnit aflägsna sig, och hvars franska uniform gör honom misstänkt såsom desertör. Den försvunne marodörens qvarlemnade uniformspersedlar komma honom äfven att misstänka ett mord, och en sträng undersökning anställes, hvori såväl mjölmar Voss som amtmannen, borgmästaren, mamsell Westphalen, bagar Witt och slutligen äfven rådman Herse blifva invecklade. Urmakar Droz frigafs, då borgmästaren åtog sig ensam ansvaret för hans handling; deremot måste denne sjelf, mjölmar Voss, bagar Witt och rådman Herse såsom fångar medfölja det aftågande regimentet, hvarifrån dock borgmästaren inom kort lyckades befria sig genom en rask flykt. Emellertid hade Friedrich Schult i den försvunne marodörens kappsäck upptäckt en mängd stulna dyrbarheter och en större summa reda penningar, hvilket alltsammans, med undantag af ett åttagroschenstycke, han öfverlemnat till sin husbonde.

Denne utsattes härigenom för en svår frestelse att med dessa penningar befria sig ur sin förlägenhet, hvilken frestelse han dock till följd af sin dotter Fikens enträgna böner lyckades öfvervinna.

Sedan Friedrich Schult lyckats uppsåra och återföra den försvunne marodören, sättas samtliga fångarna på fri fot och återvända i full triuuf till "Stemhagen", der "Tanten" festligt bekransar "Unkel" Herse, så att hans utseende får likhet med Julius Cæsars, "denn grad so kleedt em de Lurbeerkrantz, blot dat min Unkel en gaud Deil fründlicher un vülliger was, as de surpöttige, knakendröge Römer." ¹⁾).

Berättelsen får snart en lycklig lösning, i det mjölmar Voss' unge slägting Hinrich, med hvilken han haft den omtalade processen, visar sig benägen att nedläggas densamma och önskar gifta sig med Fiken, som han åtföljt och beskyddat, då hon uppsökte sin fångne fader.

Vore berättelsen härmed slut, så skulle enheten i kompositionen vara fullständig. Nu lider denna något genom ett nytt och för öfrigt mindre väl valdt motiv, då författaren låter mjölmar Voss med anledning af ett missförstånd, uppkommet genom ett skriffel i hans kontrakt, inveckla sig i nya svårigheter och processer. Ännu en gång uppträder Friedrich Schult som hans räddare, hvar efter denne i sällskap med Hinrich Voss drager ut i det nyss började befrielsekriget mot fransmännen, der han i de gode "Stämhägnas" tanke förrättar utomordentliga krigsbedrifter och egentligen är den hvilken förtjensten af segern vid Leipzig tillkommer. Efter deras återkomst fira Hinrich och Fiken sitt bröllop med mycken ståt och festlighet.

¹⁾ Ut mine Festungstid, pag. 242.

Oafsedt detta något störande motiv är "Ut de Franzosentid" i afseende på handlingens enhet och delarnes harmoniska jemnmått Fritz Reuters mest fulländade verk. Karaktersteckningen är mästerlig; alla de uppträdande figurerna, till och med de mindre betydande, äro tecknade med ett lif och en sanning, som ovilkorligen måste väcka vår sympati. De äro, för att tala med Julian Schmidts ord, "nicht nur lebensfähig sondern auch lebenswürdig; sie flössen uns nicht bloss den Glauben an ihre Wirklichkeit ein sondern auch den Wunsch nach ihrer Wirklichkeit: — — Das eben ist der Zauber des wahren poetischen Spiegels, dass er die Figuren um so mehr verschönert, je treuer er sie darstellt. Es thut einem leid, wenn die Geschichte zu Ende ist, aber man hat, wenn man das Buch zuschlägt, die Menschheit um einige Procente lieber" ¹⁾. Man kan anmärka, att berättelsen icke har någon egentlig hjelte, utan att många personer, antman Weber och mjölvar Voss, rådman Herse och Friedrich Schult, mamsell Westphalen och Fritz Sahlmann, allesammans i nästan lika hög grad förmå tillvinna sig läsarens intresse. Men om detta är en brist, så är det en, som ligger grundad i humorus eget väsen och som Fritz Reuter har gemensam med nästan alla andra humorister, särskildt med sin store samtida Dickens, med hvilken han i mycket kan jämföras.

I det följande bandet af "Olle Kamellen" gifver han oss den af äkta humor genomandade berättelsen "Ut mine Festungstid", för hvars hufvudsakliga innehåll vi redan i vår föregående teckning af Fritz Reuters lif hafva redogjort.

¹⁾ Julian Schmidt, Geschichte der deutschen Literatur seit Lessings Tod, Leipzig 1867, pag. 562.

Såsom vi äfvenledes nämnt, hade "Ut mine Festungstid" en högtysk föregångare i "Eine heitere Episode aus einer traurigen Zeit", men denna är, såsom allt hvad Fritz Reuter skrivit på högtyska, ojemförligt svagare och skildrar för öfrigt endast den sista och jämförelsevis gladdare delen af hans fängelsetid, eller uppehållet på Graudenz.

Utan att någonsin framställa sig sjelf såsom martyr, tvärtom leende åt sina ungdomliga svärmerier, tecknar han i "Ut mine Festungstid" den senare hälften af sina fängelsetår, hvarvid han börjar med den tilltalande skildringen af sin ankomst till Glogau.

På den frågan, om hvad här tillhör diktens och hvad verklighetens område, tro vi oss bäst kunna svara med hans egna ord: "— — zwischen *meinem* Jetzt und Damals liegen aber schon 25 Jahre, die mich manche Bitterkeit vergessen lassen konnten, und mich in den Stand setten, sogar *diese* Zeit meines Lebens in die rosigen Fluthen des Humors zu tauchen. Aber alle Momente wollen sich nicht heiter farben lassen, sie bleiben in ihr scheussliches Grau gekleidet stehen, und wenn ich die heiteren auch ein wenig mit erfundenem Spass auflasirt habe, die grauen habe ich ehrlich in ihrer trübseiligen Wahrheit stehen lassen" ¹⁾).

Om Fritz Reuter grundat de bägge föregående berättelserna, "Ut de Franzosentid" och "Ut mine Festungstid" på sina egna erinringar från sina barndoms- och ungdomsår, så gifver han oss i "Ut mine Stromtid" en skildring af hvad han upplevat och erfarit under de år han, redan hunnen till mognad mannaålder, såsom "Strom"

¹⁾ Nachgelassene Schriften I, Inl. Pag. 75.

lefde och rörde sig midt ibland folket. "Ut mine Stromtid" sluter sig såsom en fortsättning till de bägge första banden af "Olle Kamellen" och utgör tredje, fjerde och femte banden af denna samling. Sjelfva titeln är icke rätt väl vald och motsvarar ej fullkomligt innehållet, ty om ock författaren grundat sin framställning på verkliga tilldragelser och tagit förebilderna till många af sina figurer ur den lefvande verkligheten, så träder dock här hans egen person helt och hållet i bakgrunden och spelar aldrig med i sjelfva berättelsen. De danska och svenska öfversättningarna af detta verk, hvilka återgifvit dess titel med "Landmandsliv" och "Lifvet på landet", angifva vida riktigare sjelfva innehållet, ty just den mecklenburgska, ja hela den nordtyska landtbefolkningens lif i alla dess skiften är det han här skildrar. Deras fröjder och sorger, deras mödor och förhoppningar, deras arbeten och fester, allt detta skildrar han sannt och naturtroget, med en äkta humor, sprungen ur en varm kärlek just till detta folk, i hvars krets han lefde.

Sjelfva berättelsen föregås af en inledning, hvori författaren låter några mecklenburgska landtbrukare sammanträffa och utbyta sina tankar om de för landtmannen goda eller dåliga tidsomständigheterna. För att bemöta ett påstående af några bland de öfriga, att tiderna nu vore svårare än förr, tager Fritz Reuter, som sjelf deltagar i samkvämet, till ordet och börjar den följande berättelsen.

Med en omedelbart ur sjelfva lifvet gripnen, i all sin enkelhet mäktigt tilltalande situation tager denna sin början. Det var midsommardagen 1829. Karl Hagermann, en infödd Mecklenburgare, som på arrende inne-

haft en egendom i Vorpommern, hade oaktadt träget arbete, redbarhet och omtanka till följd af de svåra tiderna blifvit bragt till nödvändigheten att göra konkurs. Nu satt han i en löfsal i en förfallen trädgård, försänkt i den djupaste sorg. "’Arbeit’, säd sin ihrenwirth Gesicht — ’Arbeit’ säden sine truge Hän’n, de nu still in sinen Schot legen un in enanner folgt wiren — woll taum Beden." Denna dag såg han hela sin egendom gå under klubban; sedan i går var han enkling; hans hustru, som troget med honom delat sorger och fröjder, låg på bår. Ensam satt han der med sin sorg, — då kom "en lüttes Dirning an em ’ranne un läd en Marikenbläuming in sinen Schot, un sin beden Hänn deden sik utenanner un slogen sik üm dat Kind — dat was *sin* Kind — un hei stunn up von de Bänk un namm sin Kind up den Arm, un ut sine Ogen föll Thran up Thran, un dat Marikenbläuming hadd hei in de Hand, un gung mit sin Kind den Stig entlang, den Goren hendal."

Men han låter icke sorgen öfvervåldiga sig, modigt och förtröstansfullt ser han in i framtiden och går med sitt barn på armen ut i verlden. Han kommer då först till Rexow i Mecklenburg till sin syster, som är gift med arrendator Jochen Nüssler i Rexow, "Jung-Jochen", som han kallas till skilnad från sin gamle far. Här träffar han sin gamle vän "Entspekter" Zacharias Bräsig, genom hvars bemedling han för sin lilla dotter finner ett hem hos pastor Behrens och hans fru och sjelf vinner anställning såsom inspektör hos Kammarrådet von Rambow på Pümpelhagen.

Detta är innehållet i de tre första kapitlen; då det nästa börjar, hafva elfva år förflutit, och nu vidtager den egentliga berättelsen.

Under den tid han verkat på Pümpelshagen har Haweriman lyckats betydligt upphjelpa det förut temligen vanskötta godset. Han mottager hos sig såsom elever tvänne ynglingar, Franz von Rambow, en brorson till Kammarrådet, och Fritz Triddelfits, "en nüdlichen Släks von säbenteihn Jahr", som hans tant, den lilla runda, rörliga pastorskan Behrens, ofta måste taga i sträng upptuktelse för hans många dumma streck. Denne "entfamter Windhund", som Bräsig kallade honom, är af ren pligtkänsla ständigt öfver öronen förälskad, än i Louise Hawermann, än i Marie Möllers, den redan till mognare år komna hushållerskan, som trakterar honom med godbitar ur sitt skafferi. Franz von Rambow förälskar sig också, men fast och alvarligt, i Louise Hawermann, som hos sina kärleksfulla fosterföräldrar vuxit upp till en blomstrande jungfru. J Nüsslerska huset har den raska, beslutsamma frun, Karl Hawermanns syster, helt och hållit öfvertagit husbondeväldet, sedan de gamla, giriga och afundsamma svärföräldrarna gått bort.

"Jung-Jochen fortfar att med orubblig phlegma röka sin pipa och uttala hela sin lefnadsfilosofi i de bägge uttrycken: "T is all so as dat Ledder is" och "Was sall Einer dorbi dauhn"; "de beiden lütten Druwäppel", Bräsigs synnerliga älsklingar, hafva nu äfvenledes växt upp och nått barndomens gräns. Midt ibland alla dessa rör sig och verkar "Unkel Bräsig" såsom oron i uret; han är den driffjäder, som sätter allting i rörelse; öfverallt är han till städes, der det gäller att hjälpa eller trösta, öfverallt känner han sig hemmastadd och obesvärad och gör sig med eller mot deras vilja till allas förtrogne.

Andra bandet börjar med Axel von Rambows och hans unga frus ankomst till godset, hvars förvaltande

denne nu sjelf skall öfvertaga efter sin afidne fader. Fullkomligt okunnig i allt hvad till landtbruksskötsel hörer och för stolt att lyssna till den gamle erfarne Hawermanns råd, börjar den i botten godhertade, men karakterssvage och lättsinnige f. d. Kürassierlöjtnanten nu sköta godset efter nyare, mera tidsenlig metod, i enlighet med de oklara idéer han inhemtat ur åtskilliga arbeten i landt-hushållningen. Ständigt i penningförlägenhet, faller han snart helt och hållet i händerna på sin granne, riddar-godsägaren Pomuchelskopp, en lågsinnad, samvetslös uppkomling, som lystet eftertraktar Pümpelhagen och för vinnande af detta mål söker bringa dess ägare till fullständig ruin, hvilket han äfven med tillhjälp af sina värdiga medhjelpare, juden David och notarien Slus'uhr, i det närmaste lyckas utföra. På Rexow utspinner sig tvänne kärleksintriger mellan "de lütten Druwäppel", Mining och Lining, och deras kusiner Rudolf Kurz och Gottlieb Baldrian, hvilka bägge vistas der under sommaren för att bereda sig till sin teologiska examen. Bräsig följer utvecklingen häraf med lifligt intresse, och blir, gömd uppe i ett körsbärsträd, en osynlig åhörare till bägge frierierna. Då den gamle värdige pastor Behrens vid denna tid lagt sitt hufvud till ro, blir Gottlieb, "Petisten", hans fterträdare och gifter sig med Lining, hvar emot Rudolf slår studierna ur hågen och bestämmer sig för att blifva landtbrukare.

Likasom Fritz Reuter i alla sina verk visar sig starkast i början, men mot slutet alltid lider af mer eller mindre afmattning, så äfven här. Första bandet är obestridligen det bästa, det andra redan något svagare, och det sista gör, oaktadt många förtjenstfulla

episoder, nästan det intrycket som skulle det aldrig från början varit åsyftadt. För dess möjliggörande måste författaren tillgripa ett nytt motiv, som förefaller ganska misslyckadt. Han låter nämligen den gamle redlige Hawermann blifva utsatt för misstanken att hafva varit delaktig i försnillandet af en större penningesumma, som blifvit Axel von Rambow fränstulen.

Huru obefogad denna misstanke än må förefalla, inverkar den dock till den grad tryckande på Hawermann, att han anser sig med denna fläck på sitt ärliga namn icke kunna annat än vägra Franz von Rambow sin dotters hand. Han flyttar med henne och pastor-skan Behrens till det närbelägna Rahnstadt, der äfven Bräsig tidt och ofta besöker dem. Bräsig, som ändt-ligen fått sin länge väntade "Pangسیونierung" är nu verksammare än någonsin; han biträder pastor Gottlieb vid skötandet af hans boställsjord, som denne på hans tillrådan sjelf öfvertagit, han dansar i Rexow på Rudolfs och Minings bröllop, han deltagar i Rahnstadt med ifver i den der bildade reformföreningen och faller der sitt ryktbara yttrande: "Die grosse Armuth in der Stadt kommt von der grossen Powerteh her", han tienstgör slutligen såsom "Akzesser bei's Kriminal", der Hawermanns fullkomliga oskuld slutligen till fullo lägges i dagen. Axel von Rambow, som nu drifvits ända till branten af sin undergång och i sin förtviflan vill lägga hand på sig sjelf, hindras härifrån likaledes af Bräsig och räddas genom Hawermanns bemedling hos den gamle, praktige Moses från ekonomisk ruin. Franz von Rambow återkommer från sina resor, och allt tager nu en lycklig utgång.

Såsom vi se, felar "Ut mine Stromtid" mot många af de lagar som kritiken uppstått. Handlingen saknar tillräcklig enhet, kompositionen är svag och motiveringen ofta otillfredsställande. Den håller sig egentligen icke inom de trånga gränserna för en roman, det är en stor rundmålning af det mecklenburgska landtlifvet, hvarvid flere personers lefnadshistorier blifvit temligen löst sammanflätade. Men alla anmärkningar förstummas vid åsynen af alla dessa präktiga, naturfriska fullblodsmenniskor, öfver hvilkas enklaste handlingar och ord skalden mäktar sprida ett rikt poetiskt ljus. Denna mångfald af gestalter, äfven de obetydligaste bipersoner, äro alla stämpelade med sanningens prägel och kunna just derföre afvinna oss så stort intresse.

Det största faller dervid på onkel Bräsig, som i sjelfva verket utgör hufvudpersonen. Fritz Reuter har redan förut tecknat honom, dels i de bref han låter honom skriva i "Unterhaltungsblatt für Mecklenburg", dels i "Schurr-Murr" i "Abendteuer des Entspekter Bräsig", och han är äfven der omiskänneligen densamme, men om han der endast förmår uppväcka vår skrattlust såsom en komisk person, gör han här i "Ut mine Stromtid" anspråk på vårt högsta intresse såsom en humorist af allra första rang. Bakom sitt löjlige yttre bevarar han ett ädelt och varmt hjerta, som klappar för allt högt och upphöjdt i verlden och hvori han ännu alltjemt troget bevarar bilden af sin första och enda kärlek, fru Nüssler; i hans underliga ordvändningar och kostliga uttryck, som han framställer på sin klassiska "Missingsch", ligger ingenting sökt eller affekteradt, de äro fullkomligt öfverensstämmande med och nödvändiga för hans egen individualitet.

Hade än "Ut mine Stromtid" ingen annan förtjenst än den att hafva gifvit oss Zacharias Bräsig, så skulle den i alla fall härmed förvärfvat sig rätt att ställas vid sidan af de bästa skapelser, som något lands litteratur har att uppvisa.

Innan vi öfvergå till de arbeten, som vi hänfört till den senare hufvudarten af Fritz Reuters dikter, vilja vi i korthet nämna några ord om de på öfvergången dertill stående bearbetningarna af allmänt kända och gängse historier och infall, som han sammanfattat under titeln "Läuschen un Rimels". Men det är icke blott anekdoter och mer eller mindre lyckade infall han ger oss till bästa, det är verkliga sedemålningar i smått, der han med kärlek och trohet skildrar sina landsmän och sin hembygd, det är en mångfald af verkligt lefvande originela personer, som han här med realistisk skaparekraft ställer fram för oss. Träffande karakteriserar han dem sjelf i det företal, hvarmed han beledsagade deras första uppträdande: "— — Meine Gedichte sind nicht wie vornehmer Leute Kinder, die vom Herrn Papa mit Empfehlungen aller Art, mit kleinen Ohren und aristokratischen Händen, geschnürter Taille und zartem Teint in die Welt gesendet werden, die accent halben rücksichtsvolle Aufnahme finden und sich dafür mit gesetzten zierlichen Worten bedanken. Nein! sie sind oder sollen sein eine Congregation kleiner Strassenjungen, die in 'roher Gesundheit' lustig über einander purzeln, unbekümmert um ästhetische Situationen, die fröhlichen Angesichts unter Flachshaaren hervorlachen und sich zuweilen mit der Thorheit der Welt einen Scherz erlauben. — — ihre Welt ist

der offene Markt, die staubige Heerstrasse des Lebens, dort treiben sie sich umher, jagen und haschen sich, tretten ernst umher stoltzirenden Leuten auf die Zehen, rufen dem heimwärts ziehenden Bauern ein Scherzwort zu, verspotten den Büttel, ziehen dem Herrn Amtmann ein schiefes Maul und vergessen die Mütze vor dem Herrn Pastor zu ziehen”.

Om vi kunna betrakta "Läuschen un Rimels" och äfven den svagt utförda, skäligen obetydliga "Dörchläuchting" såsom stående på öfvergången till den andra arten af Fritz Reuters arbeten, så torde väl detta äfven i någon mån gälla om den berättelse, som vi i denna vår indelning stält främst deribland, "de Reis nah Bellingen". Motivet till denna är detsamma som i "Dat Johrmark"¹⁾; äfven de uppträdande personerna äro till en del desamma, fastän ytterligare tillökade med några nya, hvaribland den bäste och originalaste är "Köster Suhr", som i likhet med Bräsig uttrycker sig på "missingsch". Berättelsen, som i allmänhet mera burleskt än humoristiskt framställer några bönders resa till Berlin och de vedervärdigheter och förvecklingar, hvari de då i denna för dem fullkomligt nya verld råka, äger med sina många svagheter dock äfven åtskilliga mycket tilltalande ställen. Såsom sådana ville vi anföra samtalet strax i början af berättelsen mellan Vadder Witt och Vadder Swart, Köster Dürts kostliga råd och förmaningstal till de öfver hans visdom häpnande bönderna, och slutligen den träffande målningen af folklifvet vid beskrifningen på Fritz' och Dürdens bröllopsfest:

¹⁾ Läuschen un Rimels I, pag. 135.

"Taurügg nu! Makt Platz nu!" — röppt Swarten Jehann,
 Un Fritz un sin Dürten, de treden nu an!
 Kik, wo sei so still un so schämig dal kikt!
 Un wo ehr de Brüdjam de Hän'n so drückt!
 — Un nu tred oll Swart upp, oll Wittsch achter drin:
 "Recht dusemang, Vaddersch, un jo nich tau swinn!
 De Beinen hübsch utwärts, un langsam gedreht,
 So recht mit Verstand un mit Ihrborlichkeit!"
 Un Jehann treckt den Rock ut, den Haut in de Quer.
 Geihit 'ran nah Fik Schulten: "Na, dirn, kumm mal her,
 — Un oll Swart de bestellt sik den Grossvaderdanz:
 "Un as min Grossvader de Grossmauder namm,
 Dor was uns Grossvader ein Brüdigan."

I "Kein Hüsung" ville Fritz Reuter, såsom vi redan nämnt, gifva ett uttryck åt sin förtrytelse öfver den arma hem- och rättslösa lägre landtbefolkningens förtryckta ställning. Men man märker genast att han här tagit sig en uppgift för, som icke motsvarar hans krafter och att han rör sig i ett främmande element.

Utom det otillfredställande i motiveringen, bristen på enhet i handlingen och konsekvent utförande af detaljerna, lider denna dystra dikt äfven af andra svagheter, i det författaren än skrufvar upp sig till svulstigt pathos, än förfaller till falsk sentimentalitet.

Vida lyckligare är han i "Hanne Nüte", som vi utan tvekan ställa högst bland hans fria kompositioner. "Hanne Nüte" är, såsom dess titel anger, "Ne Vagel un Minschen Geschichte; författaren har här begåfvat skogens små bevingade invånare med menskligt språk och menskliga känslor och låter dem verksamt ingripa i den öfriga handlingen och medverka att föra allt till en god utgång.

Fogelverldens diktan och traktan, deras husliga sorger och festliga sammankomster skildrar han på ett humoristiskt och tilltalande sätt, som visar huru väl han förmår blicka in i naturens lif och tolka dess hemligheter. Sjelfva den egentliga handlingen är vida svagare. Den förräder samma brist i afseende på plananläggning och komposition, samma osannolika förvecklingar och tillgripande af kriminalmotiv, som vi anmärkt i flere af hans föregående verk. Dessutom förmår han icke alltid på ett fullt naturligt sätt sammanväfva med hvarandra "Vagel un Menschen-geschicht" och förklara foglarnes medverkan i sjelfva handlingen. Men med alla svagheter har dock denna dikt ett högt poetiskt värde, och visar att Fritz Reuter äfven förstått att anslå lyrans strängar och der framlocka toner af hänförande skönhet.

Innan vi avsluta denna vår korta och ofullständiga redogörelse för Fritz Reuters lif och diktning, torde det vara på sin plats att nämna några ord om honom särskildt såsom *plattysk* diktare.

Vid en jämförelse mellan de arbeten, han skrifvit på plattyska, och de på högtyska finna vi dessa senare i så hög grad underlägsna, att någon tvekan icke vidare kan förefinnas derom, att det just var som *plattysk* diktare Fritz Reuter skulle vinna sin storhet. Vi behöfva endast jämföra "Ut mine Festungstid" med dess högtyska föregångare, "Eine heitere Episode aus einer traurigen Zeit", för att till fulla inse detta. I det förra gaf han

ett mästerverk; det senare förefaller som ett arbete af en dilet tant. Men detta sammanhänger på det närmaste med sjelfva gången af hans skaldeutveckling och innehållet i hans diktning.

Han skiljer sig icke förnämt från folket, hvars lif han tecknar, han lägger icke i deras mun högtrafvande deklamationer och djupsinniga yttranden, utan han går in midt ibland dem, han lefver deras lif, delar deras känslor, deras förhoppningar, fröjder och sorger, och låter dem yttra sig okonstladt, naturligt, på deras eget språk, som ensamt kan gifva ett sant uttryck af deras lif.

Häruti ligger hans storhet, härigenom har han såsom dialektdiktare nått en höjd, öfver hvilken ännu ingen mäktat komma.

